

Piirihallituksen linjauksia ikäihmisten edunvalvontateemoista

Johdantoa

Ikäihmiset eivät ole yhtenäinen ryhmä

Yli 65-vuotiaita ennustetaan olevan vuonna 2020 lähes 1,3 miljoonaa (22.6 % väestöstä). Me emme kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä, vaan jokainen meistä on yksilö omine tavoitteineen ja tarpeineen. Moni meistä pysyy toimintakykyisenä, hyväkuntoisena, ostovoimaisena ja elämänhaluisena 65 ikävuoden jälkeen jopa useita vuosikymmeniä.

Vanhuspolitiikan keskiössä ovat olleet terveys ja toimintakyky. Nyt on kiinnitettävä huomiota myös itsenäiseen elämään, sosiaaliin suhteisiin ja osallisuuteen sekä asumiseen, kotiin ja taloudellisesti turvattuun ikääntymiseen.

Usein unohtuu, että Ikäihmiset ovat yhteiskunnassa myös merkittävä voimavara muun muassa lastenlasten hoidossa, omaishoitajina ja vapaaehtoistyöntekijöinä sekä järjestöjen vastuuhenkilöinä. He muodostavat myös koko ajan merkittävämmän kuluttajaryhmän vaikkapa hyvinvointipalvelujen ja matkailun osalta.

1. Eläkeläisten verotus ei saa olla palkansaajien verotusta ankarampaa

Eläkeläisten verotus tulee pikaisesti laskea samalle tasolle palkansaajien verotuksen kanssa.

Kun työn verotusta kevennetään, ei saa unohtaa eläketulon verotusta.

Eläke- ja palkkatulon verotuksen vertailussa palkansaajan työeläkemaksun lukeminen veroksi on ongelmallinen, koska maksu ei ole veroa. Tästä tulokinnasta on luovuttava.

Tilapäiseksi tarkoitettu hyvätuloisten eläkeläisten lisävero tulee epäoikeudenmukaisena poistaa.

2. Eläkeläisten taloudellinen toimeentulo ja ostovoima säilytettävä

Eläkeläisköyhyyden vähentämisessä erityisesti takuueläke on avainasemassa.

Takuueläkkeen taso tulee nostaa nykyisestä alle 800 eurosta kuukaudessa niin, että sillä voi tulla toimeen. Kansaneläkeindeksin jäädytys on peruutettava.

Eniten sairastavat eläkeläiset käyttävät muita suuremman osan tuloistaan välttämättömiin lääkkeisiin. Heidän asemaansa voidaan parantaa lääkekorvausjärjestelmää ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevilla muutoksilla.

Eläkkeiden ostovoiman rapautumiseen näyttävät pidemmällä aikavälillä vaikuttaneen asumisen, energian, lääkkeiden, hoitomaksujen, ruoan ja liikkumisen hinnannousut. Jotta eläkkeiden määräytymisen taustalla oleva kulutuskori vastaisi eläkkeellä olevien kustannuksia, kuluttajahintaindeksin määräytymisperusteita olisi heidän osaltaan muokattava luomalla eläkeläisille oma hintaindeksi.

3. Kotihoidon määrä ja laatu vastaamaan todellista tarvetta

Valtakunnan tasolla kolmannes ikäihmisistä on tyytymätön palveluiden riittävyteen. Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan määrä on mitoitettava todellista tarvetta vastaavaksi. Palvelujen on oltava aina myös kuntouttavia. Ikäihmisiä ei pidä säilöä passiivisiksi. Toimintakyvyn ja terveyden edistämässä fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja henkisen vireyden ylläpito ovat korvaamattomassa roolissa. Inhimillinen kanssakäyminen on keskeinen osa hyvää elämänlaatua.

Merkittävä osa ikäihmisistä, etenkin naisista, elää yksin. Kun kotihoidon työntekijät viiptyvät käyntikerralla vanhusasiakkaan luona vain hetken, olisi löydettävä uusia tapoja varmistaa vanhuksen mahdollisuus kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa. Yksinäisyyttä voidaan helpottaa myös kehittämällä vapaaehtoistoimintaa yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Vanhuspalvelulain velvoittavuutta tulisi vahvistaa tiukentamalla hoitotakuuta ja luomalla sen rinnalle hoivatakuu.

Omaishoito kunniaan

Omaisten apu yli 70-vuotiaiden osalta säästää hoitomenoissa jopa 2,8 miljardia vuodessa. Moni omaishoitaja on jo itsekkin iäkäs. Ikääntyneiden omaishoitajien jaksamista ei pidä ottaa itsestään selvyytenä. Myös moni työssäkäyvä hoitaa omaa läheistään. Kaiken ikäisille omaishoitajille on taattava vapaapäivät. Työssä käyville omaishoitajille pitäisi lailla säätää oikeus saada tuettua läheisen hoito- tai hoivavapaata.

Perhehoidosta on hyviä kokemuksia

Monessa kunnassa on aloitettu uutena toimintamuotona ikäihmisten perhehoito, jossa hoiva ja huolenpito järjestetään osa- tai ympärivuorokautisesti perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoito tarjoaa ikäihmiselle turvaa, välittämistä ja huolenpitoa, minkä vuoksi sen käyttöönottoa on lisättävä.

4. Ikääntyneiden oikeus kuntoutukseen on turvattava

Kuntoutus on elintärkeä osa ikääntyneiden sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoketjua. Tavoitteellinen kuntoutus, jonka vaikuttavuudesta on runsaasti tutkimusnäyttöä, ei vielä ole riittävästi mukana ikääntyneiden hoito- ja palvelusuunnitelmissa. Ikäkuntoutusta on lisättävä ja siitä on tiedotettava kuntoutusta tarvitseville.

5. Vanhusten oikeuksia valvottava paremmin

Eduskunta päätti joulukuussa 2018 valtiovarainvaliokunnan esityksestä, että valtion vuoden 2019 talousarvioon lisätään 250 000 euroa eduskunnan oikeusasiamiehen toimintamenoihin vanhusten oikeuksien valvonnan ja edistämisen tehostamiseksi.

Valtiovarainvaliokunnan perustelujen mukaan ikäihmisten oikeuksien toteutumisen valvontaa ja edistämistä on tehostettava, jotta jokainen ikääntyvä henkilö saa perustuslaissa turvatut välttämättömän hoivan ja huolenpidon sekä riittävät sosiaali- ja terveystalvet. Eduskunnan oikeusasiamiehellä on laaja toimivalta ja tiedonsaantioikeus, monipuoliset toimintatavat ja tehokkaat mahdollisuudet puuttua lainvastaiseen tai virheelliseen menettelyyn.

6. Ikäystävällistä asumista ja turvallisuutta

Omassa kodissa asuminen mahdollisimman pitkään on monen toive, mutta käytännössä se ei aina ole turvallista. Senioriasumisen ja yhteisöasumisen hyviä esimerkkejä on jo lukuisia. Niiden toteuttamiseksi tarvitaan kokeiluja ja myös uusia rahoitusmalleja. Senioriasuntojen tulee aina sijaita keskustoissa ja taajamissa, joissa palvelut ovat helposti saavutettavissa.

Esteettömän asumisen tarve kasvaa jatkuvasti. Tästä huolimatta valtion budjetissa ikääntyneiden ja vammaisten ympärivuotisessa asumiskäytössä olevien asuntojen esteettömyyttä edistäviin korjauksiin ja hissien jälkiasennuksiin tarkoitetut avustusrahat ovat jatkuvasti vähentyneet.

Älykkäät ratkaisut ovat tulossa erottamattomaksi osaksi asumista, ympäristöä ja päivittäisiä rutiineja. Turvallisuutta edistävät muun muassa liesivahdit ja automaattiset sammutusjärjestelmät sekä erilaiset turvahälyttimet. Uusia toimintamalleja ja järjestelmiä senioreiden arkea helpottamaan on kehitettävä, kokeiltava ja otettava käyttöön.

Asumiskustannusten pysymisestä kohtuullisina on pidettävä huolta.

7. Kotitalousvähennys ja palveluita ilman arvonlisäveroa

On harkittava, voitaisiinko kotitalousvähennystä myöntää korotettuna yli 75-vuotiaille suomalaisille. Näin saataisiin lisättyä kotipalveluiden käyttöä ja sitä kautta ikäihmisten selviytymistä kenties pidempään omassa kodissaan, jolloin palveluasumisen tarve lykkääntyisi.

Ikäihmisille tulee tiedottaa mahdollisuudesta saada tietyin edellytyksin sosiaalipalveluita yksityisiltä palveluntuottajilta ilman 24 prosentin suuruisia arvonlisäveroa. Palvelun ostaja saa myös arvonlisäverottomasta palvelusta kotitalousvähennyksen.

Yksityiset palveluntuottajat voivat myydä sosiaalihuoltopalveluja arvonlisäverottomasti vain, jos toiminta on sosiaaliviranomaisten valvoma ja palvelut myydään sosiaalihuollon tarpeessa olevalle henkilölle, jonka toimintakyky on alentunut esimerkiksi iän tai sairauden takia. Asiakaskohtaista sosiaaliviranomaisen päätöstä ei tarvita, mutta arvonlisäverottomuuden edellytyksenä on mm., että palveluntuottaja on tehnyt kotipalveluiden tai siivouspalveluiden tuottamisesta ilmoituksen siihen kuntaan, jossa hän toimii.